

Forfatter: Ludvig Schrøder, 1836-1908

Titel: Breve fra H. Steffens til Baronesse Stampe

Citation: Ludvig Schrøder, 1836-1908: "Breve fra H. Steffens til Baronesse Stampe", i *Breve fra H. Steffens til Baronesse Stampe*, ###, s. 1. Onlineudgave fra Danmarks Breve: <https://tekster.kb.dk/text/letters-002086900-000-root.pdf> (tilgået 12. juli 2024)

Anvendt udgave: Breve fra H. Steffens til Baronesse Stampe

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

LEHNSBARON Henrik Stampe til Baroniet Nysø (fd. 1794, dd. 1876) gjorde paa en Rejse i Italien Bekendtskab med Christine Dalgas. Hendes Fader, den reformerte Præst i Fredericia Jean Marc Dalgas, var død 1811, og hendes Moder, Mariette Aldebert, var død 1813. Men i Italien boede to af hendes Brødre, Jean Antoine Dalgas, der var Købmand og dansk Konsul i Neapel, og Christian August Dalgas, der var Købmand og dansk Konsul i Livorno. Jean Antoine Dalgas, som er Fader til Hedeselskabets administrerende Direktør, havde lært Handelen hos sin Morbroder Aldebert, der var født i Erlangen, men Købmand i Liverpool eller i London; paa en Rejse til Hjemmet i Moderens Dødsaar var han bleven forlovet med Johanne Thomine Stibolt, der var Datter af en dansk Søofficer. 1819, da hans Forretning i Neapel var kommen i god Gang, hentede han hende, og navnlig i de følgende 11 Aar førte de et lykkeligt Liv. Da Syditaliens Skønhed drog mange betydelige danske Rejsende til sig, og den danske Konsuls Hus altid var aabent for dem, fik Familien mange Venner iblandt vort Fædrelands ypperste Mænd. s. 2C. Hauch har givet dette Ægtepar og deres Hjem i Neapel et smukt Eftermæle; i et afgørende Øjeblik af sit Liv fandt han baade hos Dalgas og hans Hustru kærlig Deltagelse og forstandig Hjælp. N. L. Høyen tilbragte 1827 »mangen en Time i Dalgas gæstfri og vakre Familie«. H. N. Clausen fandt paa sin Udenlandsrejse i dens Kreds »et hjemligt Fristed i den larmende Omgivelse«. »Den lille Cirkel,« skriver han, »virkede paa mig med stærk, maaske uforholdsmæssig stærk Tiltrækningskraft; de Dage lode sig snart tælle, hvor jeg ikke tilbragte der flere eller færre Timer; men vist er det, at enhver Nydelse, som her strømmede i fuldt Maal ind paa mig udenfra, forhøjedes i overordentlig Grad ved Meddelelsen i den venlige Kreds. Da jeg skiltes fra den, kunde jeg mindst have Anelse om, i hvor nært og kært et Forhold den unge Pige senere som gift skulde træde til mig og mine i Hjemmet. Susette Dalgas blev Fru Schouw, Hustru til min nærforbundne Ven; i en Række af Aar vare vi endogsaa Husfæller i København (i Krystalgade), og Forholdene, under hvilke det første Bekendtskab var gjort, beholdt deres Betydning for os begge.« Det er Joakim Frederik Schouw, Clausen her nævner, den bekendte Naturgranser og indflydelsesrige Politiker. Han holdt i Konsul J. A. Dalgas' Hus 1827 Bryllup med Søsteren Susette, der var fulgt med til Neapel 1819. Har Susette, som J. A. Dalgas' Søn har udtrykt sig, været dennes »kæreste Søster«, saa har Christine været »den mest begavede« af alle hans Søstre. Hun blev ligeledes baade forlovet og gift i Broderens Hus i Neapel og hun har under sit Ophold i Syden indledet det Forhold til vor store Billedhugger, som fremfor alt har gjort hendes Navn uforglemmeligt. Hun er født den 20. April 1797 og døde 5. Maj 1868.

Det var den 16. September 1838, at Flaget paa Nikolaj Taarn forkyndte Københavnerne, at Fregatten »Rota« var i Opsejling med Thorvaldsen ombord. »I samme Nu« — s. 3fortæller Johanne Louise Heiberg i sine Erindringer — »styrede saa godt som det hele København ud paa Toldboden, hvor de festligt smykkede Baade fra de forskellige Komiteer med deres Vimpler og Blomsterguirlander, Sangere og Musikkorpsere, alt laa parate. Og Øjeblikket, da Skibet ankom, og en pragtfuld Regnbue viste sig paa Himmelen, og Menneskemassen, og Sangene, der bleve afsungne, og de smykkede Baade med Herrer og Damer i deres brogede Dragter, vare højst imponerende. De talrige Baade med Blomster og brogede Flag lignede store, svømmende Blomsterbuketter — og nu han, som var Centrum for alt dette, den ædle Skikkelse med sit blottede Hoved, hvorfra det smukke, hvide Haar flagrede i Vinden — alt dette tilsammen var i Sandhed et ophøjet Syn, som enhver, der var tilstede, følte sig grebet af. Saa snart Thorvaldsen steg op i den Vogn, der skulde bringe ham til Charlottenborg, hvor en Bolig var indrettet for ham, bleve Hestene spændte fra Vognen, og Folket trak ham til Charlottenborg under idelige Jubelraab. Den uhyre Menneskemasse fyldte hele Kongens Nytorv og de tilstødende Gader og vilde ikke bortfjerne sig, før Thorvaldsen havde vist sig paa Charlottenborg Altan, for at de kunde bringe ham den sidste Hyldest. Man fortalte iøvrigt, at den menige Mand, kendte saa lidt til Thorvaldsen, at endogsaa hans Navn var dem vanskeligt at beholde, og at der flere Gange var bleven raabt fra Torvet: Konferentsraad Tordenskjold frem! Dette Navn kendte de. Med blottet Hoved traadte han ud paa Altanen, hilsende med den ædle Holdning, som var ham egen, og da først fjernede Mængden sig lidt efter lidt. Der blev nu gjort Gilde paa Gilde, og alle kappedes om at fetere den hjemkomne.«

Det var for at komme ud af den Festtummel, der omgav ham i Hovedstaden, at Thorvaldsen, som i Vinteren 1838—39 ofte havde besøgt Baron Stampes i København, tog imod deres Indbydelse til at rejse med dem til Nysø s. 4i Juni 1839. Det var hans Tanke, at han der skulde have bedre Ro til at arbejde end i København; men foreløbig blev der ikke noget af. Først gjorde han, som man kan se af Ingemanns Brev til Grundtvig af 16. Juni 1838, en Udflugt med Stampes til Sorø, og siden rejste han med dem over Kiel til Altona, og da de over Lybek vare komne til København, gik Turen nordpaa til Helsingør, Helsingborg, Ramløsa, Kullen og Kulla-Gunnarstorp, endelig over København til Møen. Her var Thorvaldsen med ved Festen paa den gamle Købmand Hages firsindstyvende Aarsdag, inden han efter et Besøg paa Klinten atter kom til Nysø.

I Stege var Oehlenschläger bleven hyldet af Studenterne sammen med Thorvaldsen i en Sang, og det var ved den Lejlighed, at han — mulig med en Skelm bag Øret — sagde til Digteren: »Har du skrevet den Sang?« — Paa Nysø skulde de to Stormænd mødes med Grundtvig.

Tiden, da Thorvaldsen gjorde den beskrevne holstenske og svenske Rejse med Familien Stampe, var bleven nyttet til Opførelsen af et lille Atelier i Haven ved Nysø. Den Tanke paatrænger sig uvilkaarlig, at det ved hans Komme til Nysø i Juni Maaned har vist sig, at der i den store smukke Hovedbygning ikke var noget Rum, som egnede sig særligt godt til Atelier for en Billedhugger, og at den kunstelskende Familie har faaet ham ud paa den omhandlede Rejse for at vinde Tid til at indrette »et grundmuret Lysthus med Overfalds-

Lysning«, der kunde passe til en Arbejdsstue for Kunstneren. Da man spurgte Grundtvig om et passende Navn til »Thorvaldsens Lysthus«, svarede han straks: »Enten netop dette, eller, naar man ikke bryder sig om, hvad prosaiske Folk vil sige om det: Vølunds Værksted«, — og Valget faldt paa det sidste. Grundtvig blev anmodet om at forfatte en Sang til Indvielsen, og det, at Oehlenschläger skulde være til Stede, gav ham dobbelt Lyst til at følge denne Opfordring. s. 5 Her skal Sangen meddeles tilligemed hans Indledning til den.

»I denne ny Bygning, vel opført i flyvende Fart, men ej, som Aladdins-Borgen, af tjenstagtige Aander, ej med mindste Krav paa Rang iblandt de Kunstværker, hvortil den skulde tjene, i dette Lysthus, der laaner hele sit Værd af den danske Grund, der bærer, og det venlige Lys, der gennemskinner det, og venter, ligesom Leret, al sin Glans af de Mesterhænder, hvori det lægges; her synes Velkomstsangen unægtelig at burde være saa klar og simpel, at den ingen Fortale behøvede; men dog tør jeg sige, der er meget, som taler til min Undskyldning, naar Sangen, jeg har gjort, ej kan forstaas af sig selv. Man har nemlig paa islandsk en ældgammel Sang om Vølund eller Vaulunder, den mytiske Kunstner i Norden, som, da han engang var trælbundet, gjorde sig Vinger og fløj som en Fugl i Luften, og ham maa jeg da nødvendig tænke paa baade først og sidst, naar jeg betragter Thorvaldsen, ogsaa af islandsk Herkomst, i hvem man vel maa sige, Kunsten atter følte sig trælbundet, men gjorde sig Vinger til Fugleflugt. Men hertil kommer endnu, at af det gamle Vølunds-Kvad udsprang ved dette Aarhundredes Begyndelse, omtrent jævndrende med Thorvaldsens Jason, Adam Oehlenschlägers herlige Vaulunder-Sage, og ved den var det især, Nordens Oldtid aabnede sig for mig, ikke som en gammel, mølædt Bog, eller som et Gravkammer med en smuldrende Askepotte, men som et stort og betydningsfuldt Kæmpeliv, saa naar jeg i Sangen spiller paa de gamle Streng, og kalder Thorvaldsen Vølund Vingesmed og Oehlenschläger Brage Bænkepryder, da er det ingenlunde for at bryste mig og plage andre med Billinger af Nordens Mytologi, men fordi Nordens Kæmpeaand virkelig i Thorvaldsen og Oehlenschläger brød sig en ny Bane, allerede vidtberømt ved deres Kæmpeskridt. Det er altsaa i Grunden mit ramme Alvor og en simpel s. 6 historisk Sandhed, blot i poetisk Form, at Vølund og Brage fra den aabne Begravelse i de islandske Skrifter stod i Danmark lyslevende op, og nu tør jeg haabe, De hverken finder Sangen mørk eller den lyse Formodning urimelig, at saaledes vil efterhaanden alle Nordens gamle Halvguder rejse sig iblandt os og med nyt Storværk stadfæste og forklare deres gamle Eftermæle!«

En Bavgasten sig hæver prud af Havet,
en Bavgasten fra Nordens Gudeold,
der hviled den, højtidelig begravet,
i Ringebyrje sid, med Hjelm og Skjold;
paa Bavgastenen vrимle Dværgeruner,
i Krans af Asalivets Billedskrift,
med Tegn til mer end tusende Basuner
for Oldtids Glans og Gudernes Bedrift.

Der slumred Vølund, Kunstens Alf i Norden,
i Kredsen af det prude Heltekuld,
berømt fra Alpefjæld til Issefjorden
for Værk ej til at veje op med Guld;
trods Vingerne, han smedded sig med Snilde,
saa højt de bar ham over Hav og Fjæld,
han sank dog under Muld, da Nornen vilde,
og Støvnaturen kræved streng sin Gæld.

Vidunderlig sig vende Livets Strømme
paa Tidernes det store Verdenshav,
saa hvad der sværmede i Oldtids Drømme,
i Nyaarstiden rolig sig begav:
skrinlagte Asamænd og Vanadiser
fra Islands Klint flød op paa Danmarks Kyst,
og vaagned der ved nye Kæmpeviser,
hvor under Bøgeløv er lunt og lyst!

Forkommen kun, som alle sine Frænder,
var Vølund Vingesmed af Frost og Kuld,
og tøet op var knap de valne Hænder,
før brat sig røbed Kunsten underfuld
ti Fingre mindes, hvad de fordum gjorde,
som Brage-Tunger deres Vuggesang,
s. 7 og Nordens Vølund kom igen for Orde,
saa vidt som Fuglen fløj, og Harpen klang!

Han bygte sig en Hal bag Alpefjælde,
et Valhal under Sydens Himmel blaa,

hvor alle Tidens Dejlighed og Vælde
livagtig man igen for Øjne saa,
fra Sangens »Jason« ned til »Aleksander«,
fra »Guttenberg« op til »Napoleon!«
Saa »Dag og Nat« og »Liv og Død« sig blander
ved Trylleslag af Nordens Kunstnerhaand.

Paa Danmarks Kyst vi bygte ham en Hytte,
i Lindelæ med faver Blomsterkrans.
Vil Vølund Vingesmed sin Kunst indflytte,
fremtrylle i den Asalivets Glans?
Hvad ser vi! Ham, al Verden os misunder,
fordi han vaagnede ved Danmarks Bryst,
og sander smilende: man sødest blunder,
man blidest lever dog paa Danmarks Kyst!

Og se, hvad sjælden saas paa hele Kuglen:
hos Kunstneren med trofast Kærlighed
sig hæver af sin Aske Fønix-Fuglen,
og med ham flyver Vølund Vingesmed!
I denne Hytte mangt et Mindebæger
skal Efterslægten tømme ud med Lyst
for Vølund-Thorvaldsen og Oehlenschläger,
som kasted Oldtids-Glans paa Danmarks Kyst.

Det har været mærkeligt at se Thorvaldsen, Oehlenschläger og Grundtvig samlede til Indvielsesfesten af »Thorvaldsens Værksted«, som man nu læser over Døren til den lille Bygning, der ligger indenfor, men lige ved Slotsgraven, som deler Nysø Have i en indre og en ydre Del. Men der var iblandt Gæsterne endnu en Mand til Stede, som maaske mere end nogen anden glædede Thorvaldsen med sin Nærværelse. Det var en norsk Præst Pavels, der havde været Skibspræst paa Fregatten Thetis, da Thorvaldsen 1797 sejlede med den til Italien, og de havde ikke s. 8set hinanden, siden den unge Kunstner ved Malta forlod Fregatten for at begynde sit mærkelige Liv i Rom. ¹⁾

Sidst i Juli begyndte Thorvaldsen at arbejde i det ny Værksted. Han tog fat paa et Billede af Holberg til Sorø Akademi; derpaa gav han sig til at modellere Oehlenschlägers Buste og siden sin egen Portrætstatue, støttende sig til Haabet. Efter hvad Fru Heiberg fortæller, og det stemmer godt nok med Oehlenschlägers Erindringer, har det trukket i Langdrag med at faa Billedet af Digtervennen færdigt, og han har flere Gange i Breve mindet Thorvaldsen derom. »Jeg holder af ham,« sagde denne til Fru Heiberg, »men hvor er han dog forfængelig. Da jeg sidst var paa Nysø, fik jeg Brev om dog at gøre Alvor af det med at modellere hans Buste! Dog den Orm have vi jo alle, nylig greb jeg mig selv i det samme. En Dag paa Nysø, som jeg stod og arbejdede paa min egen store Portrætstatue, kom atter et Brev fra Oehlenschläger i samme Anledning; da jeg saa, hvad Brevet indeholdt, kastede jeg det hen paa Bordet; men i samme Øjeblik sagde jeg til mig selv: Du er jo i alle Maader lige saa gal som han; staar du ikke her og arbejder paa dit eget Billede paa samme Tid, som du bebrejder ham, at han ønsker sit forevigtet. Jeg smed Mejselen og kunde ikke arbejde mere den Dag.«

Hvad der dog særlig optog Thorvaldsen paa Nysø, er hans bibelske Billeder. Basreliefferne »Indtoget i Jerusalem« og »Vandringen til Golgata«, der pryde Frue Kirke, høre til den første Tid, da han brugte det ny Værksted.

Da han arbejdede paa det sidstnævnte af disse Kunstværker, traadte H. C. Andersen, der var hans Ven fra Rom, en Morgen ind i Værkstedet. »Sig mig,« sagde s. 9Thorvaldsen saa, »finder De, at jeg har klædt Pilatus rigtig paa?« — »De maa ikke sige noget til ham,« raabte Baronesse Stampe, som stadig var hos ham, »det er rigtigt, det er fortræffeligt! gaa Deres Vej!« Thorvaldsen gentog imidlertid sit Spørgsmaal. »Nu vel,« sagde saa Andersen, »da De spørger mig, »saa maa jeg svare Dem, at jeg rigtig nok synes, at Pilatus der mere er klædt paa som en Ægypter end som en Romer!« — »Synes jeg det ikke selv!« sagde Thorvaldsen og greb med Haanden ind i Leret og sønderrev Figuren. »Nu er De Skyld i, at han har ødelagt et udødeligt Værk!« raabte Baronessen. »Saa kan vi gøre et nyt udødeligt Værk!« sagde Thorvaldsen i muntert Lune og formede Pilatus, som han nu staar paa Basreliefet i Frue Kirke.

H. C. Andersen har fortalt dette i sit Livs-Æventyr¹⁾ uden nogen Bemærkning. Naar det er gengivet i J. M. Thieles Værk »Thorvaldsen i København« (S. 81), da kan man ikke godt andet end at stille det sammen med, hvad samme Forfatter senere skriver, at Thorvaldsen paa Nysø arbejdede »som man rigtignok siger, — under en vel stærk Tilskyndelse udenfra« (S. 152), og at han 1841 »efter den travle Virksomhed paa Nysø synes at have villet udhvile lidt i København« (S. 154). Efter Festerne i København søgte han Hvile paa Nysø, og efter Arbejdet paa Nysø søgte han Hvile i København.

Det kan jo nu gærne være, at Baronesse Stampe stundom har tilskyndet Thorvaldsen vel stærkt. Men det er saa ikke andet, end hvad man altid vil opleve, at ivrige Folk kan forivre sig. Efterslægten maa sikkert være hende taknemlig, som Thorvaldsen selv var det, fordi hun opmuntrede ham til den forunderlige rige Virksomhed, han kom til at udfolde i sine sidste Leveaar. Sin Tak udtrykte han 1840 i det Basrelief, hvor han afbildede sig s. 10 selv ved Modellerebordet i Færd med at gøre en Skitse til Apostelstatuen Andreas; han hviler, medens han taler med Husets Frue, som sidder hos og synes at have læst for ham; den yngste Datter klynger sig op til Moderen, som for at bede om noget, medens den ældre, som staar bag hendes Stol, synes at ville henlede Kunstnerens Opmærksomhed paa sig; bag ved Thorvaldsen paa Gulvet staar hans Forraad af blødt Ler i en Bøtte, under det vaade Klæde, og af dette Ler har den lille Dreng taget en Klump og deraf dannet sig en Skaal. Et Sidestykke til dette Basrelief er det, hvori han har fremstillet Husfaderen paa Nysø i Færd med at aftørre sig efter Badet, den yngre Søn, som ogsaa har været ude i Stranden, men med sin Hest, og den ældre, der med sin Hund kommer fra Jagten og viser sit Bytte.

I det sidste af de nedenfor meddelte Breve fra Steffens vil man finde hans Skildring af, hvordan Baronesse Stampe paa den omhyggeligste Maade søgte at yde den store Kunstner, hvad Hjælp han behøvede. Steffens havde selv været Vidne til det.

Det var til Christian den Ottendes Kroningsfest, at han var indbudet som Deltager. Thorvaldsen skulde ogsaa være Majestætens Gæst, men undslog sig. Han holdt personlig meget af Frederik den Sjette, der vel ikke var nogen Kunstkender, men heller ikke gav sig ud for at være det. Om hans Efterfølger sagde han derimod til Fru Heiberg: »Han vil være Mæcen for Kunst og Videnskab, og hvad har han saa gjort for dem? Mine stakkels Billeder, som jeg skænker mit Fædreland, staar her endnu i deres Kasser, fordi de ikke kunne faa Tag over Hovedet, før der møjsommeligt er tiggat Skilling paa Skilling, uagtet jeg ogsaa hertil har givet en ikke ubetydelig Sum. Præle med mig og mine Værker for Udlandet, det kan han, det vil han, paa samme Tid som baade jeg og de ere ham ligegyldige. Og saa tror han, at man skal føle sig rigelig s. 11 lønnet, naar han tilsiger en til sine kedsommelige Tafler, hvor man undertiden blot kommer for at pryde hans Bord.« »Ved Kroningen,« fortalte han videre, »skulde jeg da og være med. Jeg svarede Nej. Skulde jeg nu, som en anden Nar, skaffe mig og iklæde mig Ridderkostume; nej, det vilde jeg ikke.«

Da Steffens ikke traf Thorvaldsen ved Festen, opsøgte han ham paa Nysø. De havde som ganske unge Mennesker mødtes i Borups Selskab. Hvad Fornylelsen af dette Ungdomsvenskab havde at betyde for Steffens, aflægge hans Breve mange Vidnesbyrd om. Foruden dem til Baronesse Stampe foreligger der et, trykt hos Thiele, som han den 18. September 1840 skrev til Thorvaldsen: »Kiære Thorvaldsen! Du veed — hvorledes skulde Du ikke have mærket det? — at jeg, min Kone og Datter, holde de Timer, vi tilbragte med Dig, for de fortrinligste, herligste paa vor Reise. Med hvilken uhyre Kraft har Gud begavet Dig, at Du, i Din høie Alder, ikke alene er hjemme i Gudernes, men ogsaa i de christelige Aanders Verden, at et høiere Liv uophørlig fremvælder af Din skabende Haand, at Du, endnu paa Dine gamle Dage, tør vove at fornye en Kunst, som kun i svage Efterlignelser kom tilsyne i Aar. hundreder, ja — siden Grækernes herligste Tid forsvandt! — Bestandig svæver denne Fylde af herlige Gestalter som en Drøm for min Siæl! — Du kommer dog til Berlin? Vi vente Dig med Længsel. Kongen kommer i Overmorgen, og ham finder Du her. — Det skulde ikke smerte mig, om dette Brev ikke traf Dig i Kiøbenhavn, men paa Veien hertil. Dersom Du ikke er reist og kunde, blot med et Par Linier, lade os vide, naar Du kom og i hvilket Hôtel, Du vilde boe, saa gjorde Du os en stor Tieneste. — Jeg beder Dig hiertelig at hilse den elskværdige, fortræffelige Baronesse fra os alle. Jeg er hende et vidtløftigere Brev skyldig og vil opfylde min Forpligtelse. Gud velsigne Dig for de skønne Dage, Du skænkede os. Din troefaste Steffens. «

s. 12 Det var kun tre Dage, de to Ungdomsvenner vare samlede. Thorvaldsen udførte en Portræt-Medaljon af Steffens, som viser et ejendommeligt kraftigt Ansigt. Baronesse Stampe havde sørget for, at Steffens ogsaa kunde være sammen med Grundtvig og Oehlenschläger i hendes Hjem. Den sidstnævnte har fortalt om det i sine Erindringer og bemærket, at Steffens ved Bordet holdt Forelæsninger, som hverken behagede Grundtvig eller ham. »Mit Forhold til min gamle Ven var forunderligt; han sprang rent over de 37 Aar, vi havde været adskilte, og talte altid med mig som med sin Skolar fra 1803.« Det fortælles, at Thorvaldsen skal have tyssat paa Oehlenschläger, for bedre i Ro at høre paa Samtalerne imellem Grundtvig og Steffens,¹⁾ — og dette kan stemme godt med, at Digteren har følt, at man ikke viste ham Agtelse nok. At Grundtvig ikke var tilfreds med Steffens' »Forelæsninger«, mærkede denne ret godt, som man kan se af hans Breve.

Naar man tænker paa dette Møde imellem Steffens, Thorvaldsen, Oehlenschläger og Grundtvig i 1841, eller paa Mødet mellem de tre sidstnævnte 1839, da ligger det nær at sammenligne Forholdene i Weimar og Jena i Slutningen af det attende Aarhundrede. Da stod Goethe og Schiller som gode Stalbrødre, og en ung Slægt af Digtere (Tieck og Hardenberg), Tænkere (Fichte og Schelling) og videnskabelige Granskere sluttede sig nær til dem. Det var dette, Steffens havde faaet saa stærkt et Indtryk af, da han 1798 kom til Jena paa sin store Udenlandsrejse. I vort Fædreland var, som Grundtvig slog paa ved Indvielsen af Thorvaldsens Værksted, fra Hundredaarets Morgen begyndt et mægtigt aandeligt Røre; men først havde det mødt stærk Modstand; siden havde der været voldsomme Kampe imellem Førerne. Men ved Thorvaldsens Hjemkomst var det, som alle skulde mødes endrægtigt. Grundtvig, der var kommen den s. 13 akademiske Ungdom nærmere, siden han i Sommeren 1838 havde holdt sine verdenshistoriske Foredrag, skulde sejle

Thorvaldsen i Møde paa »Digterbaaden« sammen med Oehlenschläger, Heiberg, Andersen og flere; Videnskabsmænd som Schouw og Clausen og Statsmænd som J. Collin og A. S. Ørsted vare lige saa ivrige som nogen af Digterne for at hylde den Kunstner, der var hele Fædrelandets Stolthed. Mon det ikke har slaet Steffens, at det, han nu saa i Danmark, kunde ligne, hvad han havde mødt i Tyskland i sin fejreste Ungdom?

Hvad Thorvaldsens daglige Liv paa Nysø angaar, da er det oftere fortalt, at han gærne spillede Lotteri om Aftenen, og at han var meget glad ved at vinde nogle Kobberskillinger. Han morede sig ved at høre Oehlenschläger læse en Komædie af Holberg, og i Tusmørket, naar Familien sad i den aabne Havestue, kunde han komme stille hen og klappe Andersen paa Skulderen: »Faa vi Smaa et lille Æventyr!« I Slotsgraven ved Siden af Værkstedet svømmede Svaner, og naar Thorvaldsen vilde hvile fra sit Arbejde, gik han udenfor og gav de stolte Fugle Brød. Hans nøje Kendskab til disse Dyr fra Nysø Have har sat Frugt i flere af hans Kunstværker. Hinsides Slotsgraven er der et Anlæg i fransk Stil med klippede Hægge. Længere ude kan man finde en Plads, hvor der er Udsigt til den nære Præstø Bugt. Badehuset derude har Thorvaldsen ogsaa benyttet og — efter hvad Andersen fortæller — engang, da han havde dukket sig i Bølgerne, slaet Hovedet saaledes imod Badehusdøren, saa det sortnede for hans Øjne: »Var jeg besvimet, saa kunde De maaske have fundet mig derude drive om paa Vandet!«

I August 1840, ikke længe efter Steffens' Besøg paa Nysø, stillede Borgerrepræsentationen i København pludselig Opførelsen af Museet i Bero, og det vakte stærk Misstemning hos Thorvaldsen, der straks efter rejste til København. Der har været Øjeblikke, hvor han har været s. 14i Tvivl, om han virkelig skulde give alle sine Skatte til sin Fødeby. I et af Steffens' Breve vil man finde Linjer, der stamme fra den Misstemning, som nu raadede paa Nysø. Imidlertid faldt Københavns vise Fædre til Føje, og Kongen rejste til Nysø for at se Thorvaldsens derværende Arbejder. Den store Kunstner slog sig til Ro, og først i Forsommeren 1841 gjorde han Alvor af at rejse til Rom, men nu for at ordne Hjemsendelsen af de Kunstsager, han havde i Tiberstaden.

Det kongelige Dampskib »Kiel« førte den 25. Maj Baron og Baronesse Stampe og nogle af deres Børn tilligemed Thorvaldsen fra Præstø over til Warnemünde, og derfra fortsattes Rejsen med Baronens Befordring lige til Italien. Det var en mærkværdig Rejse. Thiele har fortalt om Festerne i Berlin (29. Maj—6. Juni), Dresden (12. Juni), Leipsig (Mendelsohn-Bartholdys Musikfest), Frankfurt a. M., Mainz (29. Juni til 3. Juli), hvor Thorvaldsen vilde se sin »Guttenberg«, Stuttgart (6.—9. Juli), hvor hans Schiller-Statue var rejst, München (13.—21. Juli), hvor Rytterstatuen var rejst for Maksimilian I, og hvor unge Kunstbrødre, synes at have været overordentlig heldige med den dramatiske Festforestilling, der gik ud paa at afgøre, hvilket Land eller hvilken Stad Thorvaldsen tilhørte — hans »Christian IV.« førte Danmarks Sag, »Guttenberg« Mainz's, »Schiller-Statuen« Stuttgarts, den ridende »Maksimilian« Münchens o.s.v. — det endte med den Dom af Jupiter, at han tilhørte den hele Verden. I Schweits opholdt Selskabet sig flere Uger og naaede først Rom ved Midten af September.

Thiele har derimod ikke fortalt om Baron Stampes store Rejsevogn med de fire Heste for, hvor Thorvaldsen og Baronessen sad paa Hovedsædet, medens Baron og en af hans Døtre havde deres Plads lige over for, og en Datter med Lærerinden sad paa Tjenersædet. Det fortælles, at Baron selv tit vandrede ved Siden af Vognen. Det har lettet Rejsen overordentligt for Thorvaldsen, at han s. 15helt igennem kunde gøre den som Medlem af en Familie, der kun tænkte paa at gøre det godt for ham, og der er al Grund til at være Baron Stampes taknemlig, fordi de blev nede i Rom til Juni 1842, saa at Kunstneren i denne lange Tid kunde fortsætte det Familieliv, hvorved han befandt sig saa vel, men som i Grunden var noget nyt for ham. Det har da maaske ikke blot været det Savn, han følte, da hans Kunstværker vare bragte ombord paa Fregatten Thetis, men ogsaa det, som fulgte med et fornyet Ungkarleliv, der gjorde, at han søgte at naa Livorno inden Skibets Afgang, og da dette ikke lykkedes, vovede den overordentlig anstrengende Rejse med Deligenser og Rindampere fra Marseille til Altona paa 14 Dage; man kan ikke nok prise den danske Kvinde, Frederikke Wallich, som tog sig af ham under denne besværlige Færd. Den 24. Oktober 1842 kom han til København og kunde den 25. lade sig Museums-Bygningen forevise.

Slutningen af dette og Begyndelsen af næste Aar tilbragte han atter paa Nysø, og der fejrede han sin sidste Fødselsdag 19. November 1843; men han havde nu ikke længere sin Bolig der saa stadigt som tidligere. Imidlertid kom han ogsaa i København til Baron Stampes, der havde Vinterværelser i Kronprinsessegade, og hos dem spiste han den 24. Marts 1844 sammen med Oehlenschläger, H. C. Andersen, Sonne og Constantin-Hansen. Den Aften døde han, straks efter at han havde taget Plads i Teatret. —

Da jeg i sidste Efteraar gæstede Nysø og havde den Glæde at se, hvordan man ikke blot havde bevaret Kunstskattene og Værkstedet med Thorvaldsens Statue, men ogsaa det franske Anlæg i Haven, saaledes at man levende kan sætte sig ind i, hvordan der saa ud, da Stedet vandt sit historiske Navn, fik jeg ogsaa Lejlighed til at se de Breve fra H. Steffens, som jeg nu efter Aftale med Ejeren, Lehnsbaron, Kammerherre H. Stampe, skal offentliggøre; men særligt glad blev jeg ved at se et Brev, som den s. 16daværende Dronning Caroline Amalie har skrevet til Baronesse Stampe, 4 Dage efter Thorvaldsens Død. Jeg kan ikke slutte denne Indledning bedre end ved at gengive nogle Linjer af dette Brev:

»Tilfulde føler jeg det uendelige Savn ved Bortgangen af den Elskelige, De for en stor Del havde gjort Dem til

Livs-Opgave, at pleje og opmuntre paa hans gamle Dage; men tillige maa Bevidstheden virkelig at have opnaaet dette skønne Formaal være saare lønnende og trøstende! Hele Danmark, ja hele den cultiverede Verden vil velsigne Nysøes elskværdige Besiddere, der ved at skaffe vor Thorvaldsen et glad Hjem hos Dem, bidroge allermost til at hans Aand beholdt sin hele ungdommelige Friskhed lige indtil Enden. Derfor lad nu Deres Dronning tale den Velsignelse over Nysø: At dette Sted, som det var blevet vor hedengangne Heros's lykkeligste Ophold, ogsaa for Fremtiden maae blive, baade Vugge og Tilflugtssted, for alle ham lignende Aander! Det give Gud! — Thorvaldsens Død er en Smerte giennem alle Hjerter; men denne Smerte, dette Savn kan blive os til tusindfold Vinding, hvis den virkelig begejstrer os til stor og ædel Bedrift! Hans sidste Værk, hans Svanesang, den guddommelige Herkules, var mig som et Varsel om en stor, en herlig Fremtid for vort elskede Danmark.«

H. Steffens, hvis Breve her meddeles, døde 13. Februar 1845.

s. 16

Berlin, d. 1. Oktbr. 1840.

Kiæreste Veninde!

Hvorledes skal jeg værdig i mit Navn, i min Kones og min Datters,¹⁾ kunde takke Dem for alt det Gode, De s. 17 har viist os? De har med uimodstaaelig Magt traktet os til Dem. Det er, som om vi havde kiendt, havde elsket og fattet den største Tillid til Dem, allerede for mange, mange Aar siden. Jeg kan i Sandhed ikke tænke mig den Tid, da jeg ikke kiendte, ikke agtede og elskede Dem. Endnu i dette Øjeblik forekommer det mig, som om jeg maatte anbetroe Dem, alt hvad der møder mig. — Vi tilbragte kun tre, alt for korte Dage i det for bestandig uforglemmelige Nysø, men det er i denne korte Tid blevet os, som et Hiem, og vi har ofte nok reist derhen, i Drømme seer, meget ofte de skønne Rum, som Thorvaldsens Aand have hævet over alle Privatboeliger i Norden. —

Ja, dyrebare Veninde, De bliver os ikke meere løs, saalænge vi leve; men bliver det Dem til Besvær, da er det Deres egen Skyld. — Deres gode, hiertelige Mands inderlige uophørlige Venlighed, Selskabets aandige Betydning ledsager mine vaagne Timer og mine Drømme. —

Men alt træder tilbage, naar vi tænker paa Ham. Vi maae dog tilstaae det, at Thorvaldsen saa gandske skiænkede os sin kostbare Tid, har jeg maaskee nogenlunde det gamle Venskab, men dog fornemmelig Dem at takke for. Hvilken Mand! Vi taledes, Grundtvig og jeg disputerede. — Ja, naar jeg overskuer alle de mangfoldige, usædvanlige Scener, som traadte frem, viiste sig for os og forsvandt, Kroningen selv, med al dens Pragt — hvad ere de, sammenlignede med den evige Gestaltnes guddommelige Verden, som Kiøbenhavn besidder, fordi det besidder ham. — Ørene lukkes og vi erfarer nu først, at Øiet, Synet er den højeste Sands. Man begriber ikke, hvorledes en Tid som vores tør være Vidne til en Kunst, som staaer s. 18 høyer end den, med al sin indbildte Viisdom. Og han selv — er han ikke sin skønne Statue?

Jeg glemmer ham ikke, min Kone sætter ham over alle Mænd, hun lærte at kiende — jeg veed det og tør ikke være jaloux — gaaer det mig dog ikke bedre, min Datter maae takke Gud, at han er en Olding.

Kommer han til Berlin? Jeg befrygter at vi ikke tør vente ham her. Jeg har tilskrevet ham for at erfare Det. — Men jeg befrygter, at jeg intet Svar faaer. — Bliver han Vinteren over i Kiøbenhavn? Jeg veed Intet. — Tør jeg vente nogle Linier fra Dem, kiæreste Veninde! — Hvad der bestyrker min Formodning om, at han destoværrer ikke kommer, er at Matthæi, Billedhuggeren, er eller har været her.

Jeg beder Dem hiertelig at hilse Prof. Schou.¹⁾ Jeg veed at skatte hans store Fortienester, som udmærker [ham] blant Evropa's Naturforskere, at Han, af hvem jeg har lært og lærer saa meget, nævnede mig paa en saa hæderlig Maade, er en Udmærkelse, som jeg veed at skatte. — Deres Søster lever skönt i vores Erindring.

Ligeledes beder jeg Dem, at hilse Frøken Wolf,²⁾ den aanderige Dame, som jeg lærte at agte og elske.

At bringe Dem, min Kones og Datters Hilsen synes mig næsten overflødig, — hvad som forbinder os alle med Dem er dog Noget gandske andet end en blot Hilsen. —

Baronens Venskab anbefaler jeg mig — og takker ham for den giæstfrie Modtagelse og hans, ofte betydningsfulde, Samtaler. — Alle hilse deres elskværdige Børn.

Deres
troefaste og taknemlige Ven
Steffens.

s. 19 De maae vænne Dem til at faae Breve fra mig, i hvilke udeladte Ord staae mellem Linier, meget er utydeligt, meget udstrøget. Dette Brev er endnu et af de taaliligste. Baronerne skal ikke glemme, at sende

mine Damer sin smukke Musik.

s. 19

Berlin, den 12te Febr. 1841.

Kiæreste Veninde!

De har Ret til at dadle mig. Deres venskabelige Brev havde fortient strax at blive besvaret og jeg bebreider mig selv saalænge at have opsat at skrive Dem til. Men at leve [i] en Hovedstad, medens alt om os forandrer sig, er ingen let Sag. — Begeistring ved Kongens høytidelige Indvielse, Festlighederne, som jagede hverandre, varede næsten et par Maaneder, trak ogsaa min Familie ind i den voldsomme Strøm, og vi levede her i en bestandig Adspredelse, omtrent som i Kiøbenhavn. Da vi nu havde levet fem fulde Maaneder i saadan Adspredelse, kom nu, lidt efter lidt den Tid, som fordrede Arbeide, jeg maatte forbinde de Traade, som saalænge vare sønderrevne, og dette møysommelige Arbeide beskæftiger mig endnu, fra Morgen til ud paa Natten. — Dette til min Undskyldning.

Vi leve her, fra nu af, som sædvanlig, en Dag gaaer bort efter den anden — i Livets sædvanlige Sysler. — Medens Sygdomme paa en betænkelig Maade herske rundt omkring os, ere vi, Gud skee Lov, hidtil sunde og friske. — En Ting er os fatal. Kongen ¹⁾ er den samme, som med Begeistring blev modtaget, da han besteg Thronen. Men nu kommer den Tid, som jeg ventede. — Enhver ønsker Sit, og Kongen kan ikke opfylde alle Ønsker. — En vil Solskin, en anden Regen, en stille Veyer og en anden Storm, og da modsatte Ønsker ikke kan opfyldes, s. 20saa skiælde Alle. »Wie ist man mit mir zufrieden in ihre[r] Provinz?« ¹⁾ spurgte Kongen en Embedsmand fra Landet. Han vovede ikke at svare, og Kongen mærkede hans Forlegenhed. »Ich will es Ihnen sagen,« svarede Kongen, »die Huldigung war der Rauss, jezt folgt der Katzenjammer nach.« ²⁾ Mod mig viser Kongen sig, som før sin Thronbestigelse, meget naadig. Ved Hyldingen blev jeg Geheime-Regierungsrath, — og saaledes maae De altsaa nævne mig, kiæreste, kiæreste Veninde; det var dog et Naadestegn, og jeg erkiender det som et saadant; men betydeligere ere de Tegn af Tiltroe, som han har viist mig.

I min Familie har fundet en betydelige Tilfælde sted. Min Datter er forlovet med en Professor Huschke i Breslau. ³⁾ Det er en gammel Tilbøyelighed, som opstod hos min Datter, da H. for 10 Aar siden viiste sig modig og bestemt i en Sag, som betraf hans heiligste Overbeviisning. Denne Tilbøyelighed var wexelsidig. Venner troede at mærke den; mig var den ubekjendt. Den blev i denne lange Tid fra begge Sider stum; thi H. maatte efter sin Overbeviisning ofre sin heele Indtægt til Andre. Da de hindrende Omstændigheder ved Kongens Thronbestigelse forsvandt, yttrede han sig, ved et Besøg. Min Datter kunde ikke afslaa han[s] Tilbud; men hun kiæmpede længe med sig selv og forlovede sig blot med den Betingelse, at hun ikke vilde forlade s. 21sine Forældre. Hun er ikke ung meere, og Sagen seer altsaa meget vidtløftig ud. —

Og nu Hovedsagen. Hvorledes lever De, kiære Veninde, og Baronen? Deres Beskrivelse af det kongelige Besøg ¹⁾ har interesseret os meget, og vi levede med Dem i det skønne, herlige, giæstfrie Nysøe, erindrede os de skønne, uforglemmelige Dage. Hvorledes gaaer det Thorvaldsen? Arbejder han flittig? Er han sund? Vil han virkelig i Foraaret reise til Italien? Kommer han over Berlin? Og kunne vi nære det skønne Haab at see ham og Nysøe's Indvaanere her? Disse Spørgsmaal ere os her saare vigtige, og jeg venter med inderlig Uroelighed Deres Svar; thi af Deres Brev er det mig ikke klart, om De og Thorvaldsen komme over Berlin. Og det vilde være mig saare smerteligt, om jeg skulde opgive det Haab, at see Dem alle her. Aldrig glemmer jeg de Dage, jeg oplevede med Dem og ham, de høre til de riigeste i mit Liv. — Han har, frygter jeg, megen Ærgrelse i Kiøbenhavn. — Med Museets Bygning seer det jo meget vidtløftig ud. Jeg ærgrer mig og begriber neppe, hvorledes denne Sag skal ende. Danemark fortjener neppe at hædres ved en Mand som Thorvaldsen. Jeg beder Dem at hilse ham hiertelig fra os alle.

Jeg læser »Dagen« her og finder, ved de nye Valg Schouw's ²⁾ Navn ingensteds nævnt. Han har altsaa, maa jeg formode, trukket sig tilbage. For Videnskaben er det rigtig nok en Gevinst; dog vilde det være meget at beklage. Jeg beder Dem at hilse ham.

Min Kone og Datter hilse venligt og gjentager den meest levende Tak for de Dage, de levede i Deres Huus og nød Deres Giæstfrihed. Jeg beder Dem ret hierteligt s. 22at hilse Baronen og Deres Familie og saa Frøken Wolf. ¹⁾ — Har man hørt noget fra Brasilien? ²⁾

Deres troefaste
Steffens.

s. 22

Berlin, d. 3die Mai 1841.

Theuerste Freundinn! ³⁾

Denne tydske Overskrift er nu engang kommen til at staae her og maae nu blive staaende. De kan deraf slutte Dem til, hvorledes det gaaer en stakkels dansk Mand, som efter en saa lang Tid er heel og holden oversat i det Tydske, saa at jeg maae undre mig over, at den gode Tydskehader ikke for længe siden har kastet Renegaten Pokker i Vold. Jeg meener Grundtvig, som jeg beder af hilse. Jeg elsker ham dog høylig og agter ham; endskiønt vi ikke er synderlig tilfreds med hinanden. ⁴⁾

Jeg sætter forud, at De, kiæreste Baronesse, har i Siælland havt en ligesaa skiøn April, som vi her, og i denne Forudsætning kunde jeg misunde Dem og Deres mig saa kiære Familie og den herlige Thorvaldsen, som jeg endnu tænker mig i Nyesøe. Han kan neppe savne Italien, naar de blaae Bølger vælte sig mod de herlige Kyster, og Bøgeskovene aabne deres Bladknosper. Det maae være yndigt i Nyesøe i disse Dage. Men endskiønt min Phantasie lever der, hører Nattergalens Sang med Finkens og s. 23 Pirolens og hilser de hjemkomne Svaler, saa er dette dog ikke Grunden, hvorfor jeg skriver.

Alle Berliner glæde sig i den Forhaabning, at see den store Thorvaldsen. Jeg frydes ved deres Glæde, og na kommer det fornemmelig an paa med Sikkerhed at vide, naar vi kan vente ham. Jeg ønsker at kiende Dagen, at erfare, hvilken Vey De, kiære Veninde, tager med Deres os alle saa kiærkomne Familie og med Deres Giæst, som heele Verden kiender og beundrer. — Ja, jeg ønsker, om mueligt, at kiende Dagen. Har De bestemt Dem for et Hotel her i Staden, eller overlader De maaskee Bestemmelsen til mig? —

Jeg er saa overlæst af Forretninger, at jeg maae lade mig nøye med at tilskrive Dem nogle faa Linier. Jeg begynder i Dag mine Sommerforelæsninger, og det er altid en Art Epoche i mit Liv, endskiønt den har gientaget sig over 150 Gange. — Dog maae jeg spørge Dem, hvorledes De og Baronen og Deres Familie lever? Af »Dagen« har jeg erfaret, at Thorvaldsen i Nyesøe har ogsaa i denne Vinter været saare flittig. Han er dog i tredoppelt Henseende udødelig. Han selv skaber daglig Udødeligt, han selv lever i det Udødelige, han tilveyebringter, Historien optegner ethvert Værk, og den Udødelighed, vi alle vente, iiler ham med sin Salighed imøde. Hvilken Mand? neppe kan nogen Anden sammenlignes med ham.

Ørsted — Anders Sandøe nemlig — skrev mig for nogle Dage siden; han ytrer sig, som om han tvivlede paa at atter blive udnævnt til Commissarius. At han udtaler sin Hiertens Mening, naar han ønsker at blive befriet fra denne Post, troer jeg, men tænker dog, at hans Tvivl er grundet paa Forsigtighed; — og Schouw — Ørsted meente dog, at Kongen maatte vælge ham atter til Universitæts Repræsentant; enhver anden vilde neppe blive udnævnt af Forsamlingen til Præsident; Kongen selv kunde finde Grund til at beklage ethvert andet Valg.

s. 24 Hans Majestæt har skrevet mig et Brev og sendt mig en ung Mand, en Søn af den afdøde Conferenzraad Bornemann, som jeg skal uddanne til en dansk Philosoph. ¹⁾ Jeg kiender ham endnu ikke nøye nok til at bedømme ham. Dog behager han mig.

Jeg maae destoværre slutte. Jeg mindes idelig de skiønne Dage i Nyesøe; min Kone og Datter glemme dem aldrig: Clärchens Brudgom hedde Huschke ²⁾ og er Professor juris i Breslau, bekiendt ved sin Lærdom i den romerske Jurisprudenz og ved det Mod, med hvilket han under den forrige Konge antog sig Lutheranernes Sag.

Min Familie hilser Dem hiertelig, som jeg. Jeg beder Dem at bede Thorvaldsen ikke glemme os. Hvor hiertelig glæder jeg mig til at see Dem her, — og denne herlige Time nærmer sig nu. Denne Gang beder jeg Dem nu om et ufortøvet Svar; jeg veed vel, at De i denne Henseende er accuratere end jeg.

Cornelius ³⁾ hører nu os til. Vi bleve for 4—5 Aar siden fortroelige Venner i München. Gud være med Dem alle. Hils Baronen hiertelig — og alle Venner.

Deres trofaste
Steffens.

s. 24

Berlin, d. 2den Septbr. 1841.

Kiæreste Veninde!

Med hvilken Glæde vi have modtaget Deres Brev fra Maynz, kann De tænke Dem. Hvor ofte har jeg tænkt paa, hvad vi skylder Dem; thi endskiønt Thorwaldsen vel s. 25 ikke havde glemt sin tidlige Ungdoms-Ven, saa havde vi dog, dersom De ikke havde ført os til det yndige Nysøe, ikke nydt ham, ikke blevet saaledes indviet i hans betydningsfulde Alders utroelige Virksomhed. Og betænker vi nu tillige, at vi, idet vi nød denne Lykke, bleve bekiendt med en Egn, og isærdeleshed med en Familie, som, saa længe vi leve, vil blive os uforglemmelig, saa maae vores Taknemmelighed være grændseløs.

Vi have med stor Fornøjelse ledsaget Dem paa Deres Triumftog igiennem Tyskland, Schweiz og Italien. Det var en Række af Optrin, som den nyere Historie ikke har seet Mage til. Ingen Opposition forstyrrede den almindelige Hyldelse, en uafbrudt Beundring modtog den u dødelige Kunstner, hvor han lod sig see, — ingen berømt Mand er nogensinde saa almindelig hyldet, som han. Berlinerne skammede sig ved, at de ere overbudt, af Dresden, München, Mainz o.s.v. Saaledes er det med Rette udtalt, at Thorvaldsen staaer i sin guddommelige Kunst som den eeneste siden Grækenland, og at ingen kan sammenlignes med ham. —

Det er mig en særdeles Glæde, at kunde sende Dem dette Brev ved Waagen,¹⁾ som, understøttet af Kongen, tilbringer nogle Maaneder i Italien. Han vil best kunde sige Dem, hvorledes vi leve. I denne Tid, da Digteren og min Kone[s] Onkel, Tieck, indbudet af Kongen, som hans Giæst, er her, gaaer [det] næsten til, i vort Hus, som da De vare her. Tieck er en født Berliner, som i næsten tyve Aar ikke var i Berlin, som, endskiønt han er den s. 26berømteste Digter blandt de nulevende, ingen Plads fandt i sit Fødeland og nu først, af Kongen finder den Hæder, han fortæner.

Jeg beder Dem at hilse Alle, den herlige Thorvaldsen, Baronen og Børnene. Han tør ikke glemme sin Ven i Verdens beundrende Trubel¹⁾, som omgiver ham; men ret hiertelig beder jeg den elskværdige Elise²⁾, at mindes en Ven, som ingensinde vil glemme hende. Tusend Hilsener fra min Kone og Datter, som bestandig paanye gienlever den herlige Tid, De tilbragte her og altid med inderlig Glæde mindes den Veninde, som vi betragte som en skøn Gave fra vores forrige Aars Reise.

Om nogle Dage reise vi, paa 3 Uger til Schlesien og Dresden.

Glem nu ikke, kiæreste Veninde, som De lovede os, at skrive fra Rom. De kan tænke Dem, hvor begierlige vi ere efter at erfare, hvorledes Thorvaldsen befinder sig i sit gamle Hiem, hvorledes De og Deres Familie leve i Rom, og om De troer, at det vil lykkes Dem at bringe Thorvaldsen tilbage til sit Fødeland.

Den 5te og 6te Deel af mit Skrift »Was ich erlebte« bringer Längerich med, som ogsaa reiser til Rom.

Deres troefaste
Steffens.

s. 26

Berlin, d. 5. Decbr. 1842.

Kiæreste Frue Baronesse!

Jeg skulde egentlig skrive Dem meere formeligt, Da De kalder mig Hr. Geheimeraad, hvilket klinger mig meget fremmed. Egentlig hører jeg mig helst nævnt ved mit Navn, ja ønskede, at den italienske Brug, at nævne skikkelige s. 27Folk ved deres Døbenavn, som i deres Barndoms Aar, var indført hos os. Men skal en Benævnelse finde Sted, saa vilde Professor eller Doctor dog være mig kiærere end Geheimeraad. Denne kan viises ud af Brevet og finde sit Sted paa Udskriften.

En saadan Begyndelse er uskikkelig for et Svar paa et Brev, som melder en saa vigtig Begivenhed som Deres, naadige Frue, men jeg maatte over den holprige Broe, som skilte os fra hinanden.

Hvor overrasket vare vi, da vi i tyske Aviser læste, at Thorvaldsen var i Frankfurth. Vi formodede en Misforstaaelse, endskiønt den syntes os ubegribelig. Men vores overvættede Glæde, som vi i Begyndelsen ikke vovede at overlade os til, var grændseløs, da vi ikke meere turde tvivle, da vi kort efter erfoer hans Ankomst til Altona. Jeg levede her i en bestandig Strid med de herværende tyske Italiener. Han vender ikke tilbage til det uvenlige, kolde Norden, skreg disse Folk, som gjerne vilde paatvinge os den Overbevisning, at de ere brændende, blomsterrige Italiener, af en ulykkelig Skiæbne kastet hen i Norden, hvor de ikke trives vel og maa behandles som Drivhusplanter. Jeg holdt fast paa min Paastand. Efter at han har erfaret, hvad det er, at leve i en troefast Familie med om Kiærlighed, med barnlig Hengivenhed at pleies af en værdig dansk Qvinde som en Bestefader, at leve i en Kreds, hvis bestandige Beskiæftigelse det er, at luure paa hans Ønsker, at giætte sig til alt, hvad han begiærer, kan dette usikre ung Karls Liv ikke meere behage den guddommelige Olding i de Aar, da hans Olymp vinker ham, om end Guderne, som vi haabe, vil have Medlidenhed med os og lade os nyde ham, deres Beslægtede, længe endnu.

En Skandinavier elsker sin egen tidligste Alder som sit Folks og længes efter sit Barndoms Eventyr, som efter Odin og Freia. Længselen stiger, jo ældre han bliver, og s. 28jo bedre, jo alvorligere Christen han er.

Destoværrer jeg kiender den. Den fortærer mig.¹⁾

Hvor skiønt triumpherede jeg, da de Berlinske Italiener stode fuldkommen forbløffede omkring mig, hvor inderlig glædede jeg mig i Deres Navn. Jeg var overrasket just i disse Dage at erholde et Brev fra Kongen, som skrev mig, at den store Thorvaldsen var faa Miile fra Kiøbenhavn, og inderlig yttrede sin Glæde over hans Tilbagekomst, som over en stor uventet national Seier.

Nu vil, naar Museet staaer færdig i sin Glands, denne hans Gave, som staaer ligesaa aldeles uden al Sammenligning i alle Folks Historie, som hans heele Liv, fremkalde Pilgrimsrejser fra alle uddannede Folks fierne Hiem, [saa] at Kiøbenhavn bliver Europa[s] Athen, hvor Jupiter og Odin holde Samqvem og forstaae hinanden ved Den, som indbefatter al Forstaaelse, og hvis hellige Himmel er Thorvaldsens høyeste Hiem, inderligere, dybere selv end Valhalla og Olymp.

Vel glæder jeg mig over, at han nu er mig nærmere. Vi holde Haabet, at finde os mellem Evropas Pilgrimme fast, et Haab, som er dobbelt herligt, da jeg er saa lykkelig, at være hans Ungdoms Ven, at finde mig venskabelig yndet af den Familie, som forvandlede sit Huus i et Tempel til hans Tieneste — en Lykke som vi veed at skatte.

De kan tænke Dem den Skræk, som betog os, da vi læste den fatale Historie om den henstyrtede Kiste. Vi have nu erfaret, at Grazierne ogsaa her beseirede den raa Kraft, som vovede at angribe dem. Men nu ere vi saare begiærlige efter, at høre hvilket Indtryk denne s. 29ulykkelige Begivenhed, som truede med et uerstatteligt Tab, har giordt paa Thorvaldsen. ¹⁾

Om vores Liv veed jeg kun lidet at sige. — Clärchens Forlovelse og at den opløstes maae blive en Gienstand for tilkommende mundtlig Samtale. Huschke er i Sandhed et fortræffeligt Menneske, og dog er Clärchen lykkelig ved at være frie. Denne tilsyneladende Modsigelse kan ikke hæves ved et kort Brev.

Den bestandige Svæven mellem en Last af Forretninger og selskabelig Adspredelse maae undskyldte det sildige Brev. —

Med hvilken Hengivenhed og Kiærlighed vi mindes Dem, naadige Frue, Baronen og Deres Familie, behøve vi ikke at sige Dem. Af inderste Hierte hilse vi Dem alle. Hvorledes lever Frøken Wolf, som jo desværre har mistet sin Fader. ²⁾ Hun har dog ikke glemt os. Tænker Thorvaldsen paa os?

s. 30 Naar Museet er færdigt, haabe vi at see Dem, hvis jeg lever saalænge. Er Jernbanen til Stettin færdig, kunne vi i 24 Timer være i Kiøbenhavn, men De med Deres Familie i lige saa kort Tid fra Kiøbenhavn i Berlin. Deres

hengivne
Steffens.

P. S. Dette er ganske aparte for min elskede Elise. Jeg vilde geraade i Fortvivlelse, dersom hendes Kiærlighed var ude, jeg haaber, at den er urokkelig som min.

s. 30

[Udateret, men fra 1843.]

Deres Brev, kiæreste Baronesse, har næsten forskrækket os, ligesaameget, som det overraskede os. Forskrækket, hører jeg Dem udraabe: men De maae — have Taalmodighed og lade mig tale — eller rigtigere skrive ud først og førend De bliver vred — dobbelt forskrækket, thi jeg seer af Datum paa Deres Brev, at jeg har ladet 3 Uger forløbe, inden jeg svarede Dem.

Men De maae tænke Dem vort Liv her i Berlin. Den sociale Uroelighed i hvilken vi næsten bestandig leve. Mit Huus er som et Værtshuus, og jeg lever i en uafbrudt Kiede af Selskaber og Adspredelser, — og nu kom en af mine ældste og kiæreste Venner med sin Familie — Conferenzraad Rist fra Schlesvig ¹⁾ hertil, for omtrent 14 Dage s. 31siden, blev her i 10 Dage, og jeg levede næsten fra Morgenen til Aftenen blot for ham, maatte indklemme mine uundgaaelige Forretninger i Mellemtiden og havde blot Natten for mig selv; — ogsaa nu lever jeg i en lignende Spænding. Min Broder- og Pleie-Søn, som fra. sit 7de til sit 27de Aar levede, som Søn i min Familie — han er en yndet Læge i Christiania — venter jeg hver Dag, og han bliver med sin Kone omtrent 8 Dage her. ¹⁾ — Nu har jeg vel sluttet 7de og 8de Deel af mine Memoirer; men den niende og sidste sværeste Deel qvæler mig endnu, og [jeg] arbejder paa den. Videnskabelige Arbejder kommer til, — og fremfor alt min Alder. I forrige Aar kom jeg ikke fra Stedet og fandt det nødvendigt, dennegang, fremfor alt at søge Roelighed. Jeg maatte ud af denne Tumult af Systemer og Bøger, af Videnskab og Kunst og Politik og søge at finde mig selv igjen i den frie Luft, i den stille Skov, i den dybeste Ensomhed, jeg følte det, hvor fattig Livets Rigdom kan gjøre os. En Længsel efter Havet, som Schweizerens efter hans Bierge igiennemtrængte [mig], og, naar min Brodersøn forlader mig, reiser jeg til Bygen for paa et gandske ensomt Sted at leve, kuns med min Kone og Datter, fiern fra alt Selskab og al Omgang. Det er for mig, hvad en Badekur er for den farlig Syge. Jeg er overbeviist om, at denne Ensomhed vil stærke mig for flere Aar og sætte mig i Stand til [at] fuldende Værker, som jeg skylder Publikum og mig selv. Troe ikke, at jeg er melankolsk, endnu finder alle mine Venner mig ung og s. 32fyrig, som jeg altid var, sangvinisk — som jeg altid var. Men jeg troer, at min Levnet, som jeg skrev det, vil overtude Dem om, at den stilleste Ensomhed er mig, af og til, nødvendig. Tilgiv, at jeg skriver saameget om mig selv.

Nu kom Deres Brev. Vi havde overlagt alt, Anstalterne til denne Sundhedsreise vare trufne, mangan Vanskelighed overvunden — og nu kom Deres Brev. — Ja, havde De skrevet: Jeg haaber at have den Lykke at see Dem hos os i Nyesøe, og vi vilde skatte os lykkelig, om De besluttede Dem til at modtage vores ligesaa venskabelige som ærbødige Indbydelse o.s.v., saa vilde [det], da vores Beslutning var fattet saa fast, da selv Nødvendigheden var saa indlysende, ikke have kostet os megen Overvindelse at afslaae den; men nu et saadant Brev og fra Dem et Brev —

(I dette Øieblik blev jeg forstyrret. Min Pleiesøn med hans Kone er ankommet. Tre Dage har jeg tilbragt i uafbrudt Adspredelse. Min Broersøns lille Kone har havt en farlig Reise med et Dampskib fra Kiøbenhavn til Stralsund, og jeg udstod al Angest, hun havde følt, da jeg hørte Fortællingen.)

— et Brev altsaa saa hierteligt, saa varmt, saa lokkende, understøttet af Elisa's og Thorvaldsens Ønsker, et Brev, som tilbyder mig Glæder og Nydelser, som høre til de skønneste og herligste, jeg formaaer at drømme mig — De selv, Thorvaldsen og Elisa, som jeg saa inderlig elsker, — det skønne Nyesøe. — Ist es nicht möglich? ¹⁾ raabte min Kone. — Jeg selv saae mig hensat i Nyesøe, omgivet af de kiæreste Mennesker, af den store Thorvaldsen, Dem, elskede Veninde og forkiælet af den yndige, aandig bevægede Elisa. — Jeg saae mig hensat i Kunstens udødelige Tempel, i Naturens. yndigste Herlighed, i Venskabens oplivende Midte. — Men min længe fattede Plan gik ikke s. 33ud paa en Forlystelses Reise, dens Formaal var desto værre en Kur, en nødvendig Kur — og jeg maae underkaste mig den —, endskiønt den nu bliver mig dobbelt smertelig. Dersom de kiendte min Sygdom, jeg er overbeviist om, at jeg er Dem saa kiær, at De selv vilde drive mig i den Ensomhed, som er mit eeneste, men ogsaa — jeg veed det af lang Erfaring — mit sikkerste Hielpemiddel.

Det var Grunden, den egentlige, til min lange, ellers saa utilgivelige Taushed. Jeg kunde ikke beslutte mig til, at afslaae en Indbydelse, som selv nu, da jeg ikke vover, at modtage den, gjør mig saa lykkelig — og dog tillige træffer mig saa smertelig.

Men jeg holder denne Indbydelse fast. De har lokket os alle paa en saa mægtig Maade, at De maae undskylde os, naar vi i næste Aar finder os i Nyesøe, mig forynget ved min Kur.

Jeg havde endnu tusend Ting, at skrive Dem; men destoværre, jeg nødes til at slutte Brevet. Jeg beder, ret hierteligt, at hilse Baronen og takke ham for en Indbydelse, som er mig saa kiær, endskiønt jeg ikke kan modtage den, at sige Thorvaldsen, hvor hædrende hans Ønske er mig, at omfavne den elskede Elisa, i mit, min Kones og Clärchens Navn. De har Ret, de vilde blive de fortroeligste Veninder, naar de længere levede sammen. —

Deres Brev bevare vi som et Tegn paa et Venskab, hvis Værd vi vide at skatte. Vi hilse Dem hierteligt.

Deres troefaste
Steffens.

s. 33

Berlin, d. 6te April 1844.

Og altsaa — Thorvaldsen er død — man var tilbøvelig til at troe, at den, hvis Værker ere udødelige, maatte være udødelig, som det Marmor, han gav guddommelig Betydning. Vandrede han dog — den skønne Statue, fast og s. 34sund og uforanderlig — mellem os, hævet over alle. Hvem vovede at sammenligne sig med ham? Det gamle Grækenland, hvis Undergang alle ædle Sjæle begræder, maatte række ham en Seierkrands. Det levede op igien, og naar tusinde Aar ere henrundne, vil Islænderen nævnes ved Siden af Athenienserne Praxiteles og Phidias. Men han viede sine mange Alderdoms Kræfter Christendommen. Hvor ofte hørte man: Billedhuggerkunsten er nødvendig hedensk — men Thorwaldsen udviklede den ædelste christelige Plastik, hvis store Betydning først en tilkommende Tid vil fuldkommen erkiende. Marmoret er koldt og lidenskabsløs: men naar det aabenbarer sig i sin guddommelige Form, forbinder det sig hemmelighedsfuldt med den reeneste Kiærlighed, med den varmeste Følelse, den uforanderlige Steen med Livets Bevægelighed. — Derfor undgaaer Plastiken den lidenskabelige Uroe, som trænger sig ind i Maleriet og Poesien. Farven er uroeligere end Marmoret — saaledes se vi den heftige, lidenskabelige Strid, som forstyrrer Malernes Roe og styrter dem ind i en siælden afgiort Kamp. Hvem har sejret? Det meest svankende er Ordet, Begrebet, det Høyeste toner og udtaler sig som det Usikkerste. —

Jeg blev i høyeste Maade forskrækket, da jeg erfoer det aldeles Uventede. Min Kone havde læst det i Aviserne, da jeg kom fra Universitetet. Hun vovede neppe at sige mig [det]. — Men umiddelbar tænkte jeg paa Dem, elskede Veninde — De og Baronen og Deres Familie opofrede den største Kunstner, den nye Verden saae, Deres Liv, De fornyede hans sidste Dage. Jeg saae ofte hvorledes han beqvem hvilede i sin Sopha, indhyllet i sin Slaaprok, de herligste Gestalter svævede som Engle for ham. Men De var tidlig beskiæftiget i hans Værksted. De bearbejdede det bløde, jevne Leer, De lagde Meiselen paa sit Sted, De præparerede Alt, og søgte ham. De rev ham ud af sine Drømme. Thorvaldsen, sagde De, Alt er s. 35færdigt.

De førte ham bort, og Drømmene forvandlede sig i Modeller. Nysøe er Thorvaldsens Tempel. De beste Kunstnere ville anstille Pilgrimsreiser didhen. Deres Families Navn er uopløselig knyttet til Thorvaldsens. Misundelsens og Dagens Snak vil aldrig kunne skille dem ad. At Christendommens Plastik udviklede sig saa rigt og ikke forsvandt som en Drøm i Kunstnerens Hjerne, har vi Dem at takke for.

Vi beklage Kunstnerens Død — og dog hvor lykkelig var han? Han forsvandt, som en Aand, uden Smerte, i en Familie, som levede for ham, i sit Fødeland, ikke i et fremmed Land, hvor Kunsteren, ofte ufrievilligt, blev æret, hvor Misundelsen ugierne, var stum; men Mennesket savnede den Kiærlighed, som trøster ham.

Dem har jeg at takke for de skønne Timer, som jeg oplevede med ham i vor fælles høyere Alder — aldrig kan [jeg] glemme det —; men de erindre mig om de herlige, tidlige Ungdomsdage, da jeg idyllisk levede paa den fortryllende Øe og drømte om tilkommende Dage. Den store Thorvaldsen drømte som jeg. Da jeg 1840 saae Thorvaldsen, vare han og Hornemann⁽¹⁾ og Mynster de eeneste Venner fra denne dyrebare Tid. Hornemann og Thorvaldsen er døde — Mynster er den eeneste endnu levende.

Var det en Ahnelse, som bragte Dem til, saa varmt og ivrigt at indbyde mig i sidste Sommer? Hvor inderligt beklager jeg, at jeg ikke modtog [denne] Indbydelse, desto værre var nødsaget til at afslaae den.

Ich liebe meine Landsleute. Sie wissen Ihre berühmten Männer zu ehren, wenigstens wenn diese, nach langjähriger Abwesenheit ankommen und wenn sie auf immer die Stadt wieder verlassen. Aber wer hat auch seine Vaterstadt gehoben, geziert, mehr als königlich beschenkt, wie Er. Keiner, so lange die Geschichte die Erinnerung festhielt, s. 36keiner. Kein Land erhielt von Eingebornen ein ähnliches.¹⁾ — Jeg blev forhindret fra at fortsætte Brevet, og da jeg begyndte at skrive paa nye, flød ubevidst de tyske Linier af Pennen. De maae nu blive staaende. —

Jeg blev ikke lidet overrasket, da jeg for nogle Dage siden fik et Brev fra Lissabon. Frøken Henriette v. Wulf havde skrevet [det]. Det blev mig overbragt ved Ministeren Savigny's Søn, som er anstillet ved Legationen i Portugal. Han tager Svaret med. Det glædede mig meget at see mig erindret af den elskværdige, aanderige Pige. Vel skriver hun det ikke, og Savigny's Søn kom syg hertil. Jeg har derfor ikke fundet Leilighed til at tale med ham. Hun taler kun lidet om sig selv; men jeg maae dog desværre slutte, at hendes svagelige Sundhed har bragt hende til Lissabon. Maatte Rejsen vorde hende gavnlig.

Elise har dog ikke glemt mig? jeg erindrer mig ofte nok den kiære Pige, som skiænker mig sin Yndest, og som jeg ikke vil glemme, saalænge jeg lever. Faa unge Piger have indtaget [mig] som hun. Faa Aar forandre en Pige i hendes Aar — nu er hun en fuldvoxen Jomfrue — hvor yndig, hvor indtagende maae hun nu være.

De kan tænke Dem, kiæreste Veninde, hvor inderlig jeg længes efter Efterretninger om Thorvaldsens sidste Levedage. Tør jeg haabe at erholde nogle Linier fra Dem. Min Kone og Datter hilse Dem med den Hiertelighed, som de lykkelige Dage, vi tilbragte her i Berlin, og frem for alt i Deres Huus, nødvendig maae frembringe.

Deres erkjendtlige
Steffens.